

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

To je bilo sicer vse lepo dobro in hvale vredno, ako pa to reč prav do dobrega prevdarimo, reči moramo dobro je bilo, ker ni bilo boljšega. Procesije napravljene so bili tako slovesne, da je bilo včasih kakih 14.000 otrok pri njih; podpirali so mnogostransko to bratovščino, vendar je nadškofov konsistorij tožil, da veliko otrok teh nauk ne obiskuje, ker ne marajo za svarjenje duhovnov, deželna gosposka pa nič ne stori, da bi se red vzdrževal. Ker so pa otroci verstoma k keršanskemu nauku prišli in ker se je povsod le mehanično podučevalo, odropotali so otroci večidel odgovor; pravo podučevanje in spodbujenje, se vé, da to ni bilo.

Tudi država ljudskega odgojenja ni popolnoma v nemar pusčala. Imela je pa to za nekaj takega, za kar ima cerkev skerbeti in tedaj ni drugega storila, kakor da je 1. cerkvene naredbe s svojo veljavo in zapovedi podpirala, 2. da je zvananje nerednosti in prepire s svojo razsodivno besedo poravnala.

Bila je zapoved, da ne sme biti med keršanskim naukom srenjskih shodov. Gosposkom in vradnikom je bilo zaterjeno, da naj hišnim gospodarjem zapovedo, da pošiljajo svoje otroke k keršanskemu nauku. Zato da mladost, ki živino pase, v škodljivi nevednosti ne ostane, ni se smela živina pred na pašo goniti, dokler ni keršanski nauk minul.

Zvananje okoliscine, kjer je morala vlada razsojevati, so bili ali prepri med duhovščino in zemeljsko gosposko ali med fajmoštrom in sosesko zastran sprejemanja in izpusčenja šolnikov. Vsled marsikterih preprirov, ki so tu ali tam nastajali, je določil cesarski patent dne 2. novembra l. 1750., da zanaprej ima pravico v službo jemati učitelja le gosposka *), akoravno bi ne bila patron; učitelja, ki ga hoče sprejeti, naj fajmoštru predstavi, da ga izpraša; ako ga poslednji pripravnega ne najde, naj gosposka drugega imenuje ali naj se oberne na konsistorij; če pa zoper učitelja v službi tožbe pridejo zadevajoče službo ali zadržanje, naj ga fajmošter posvari; če pa vé, da bi nič ne pomagalo ali če gosposke ni precej pri rokah, naj ga od-

*) Pomniti je treba, da ta čas je bila še gosposka (grajščine) vse soseska (kmetje) pa nič. Pis.

stavi; v imenitnih rečeh, ktere pa dušnih ne zadevajo, naj ga pa gosposka posvari.

V solnograški nadškofiji je zahtevala duhovska gosposka, da se ji izroči popolnoma oblast, da sprejme in odverže učitelja, ki je že tako fajmoštru podložen kot cerkovnik in organist; ali tudi leta 1770., ko so se te pritožbe zaslišale, vlada ni drugače razsodila, kakor poprej, da namreč soseska učitelja fajmoštru predstavi, ta naj ga izpraša, poterdi ali odverže; ako pa v službi dobro ne stori, naj se to pové soseski, ki ga bo gotovo iz službe spustila.

Kar pa šolo po posameznih deželah zadene, je bilo to različno, tam boljše tam slabše; povsod so se slišale pritožbe; čeravno postave niso bile slabe, vendar jih niso spolnovali.

Da to ne more tako ostati, v tem so bili pač vsi enih misel. „Žalibog, da je preveč znano“, tako je govoril sloveč školnik l. 1780. oziraje se na preteklost, „da se razun očetov pobožnih šol in razun nun, ki so odmenjene za podučevanje ženske mladosti, skoraj nihče ne zmeni za nižje šole“. Preden so začeli šole, hotli so zvediti, kako da je s šolstvom do vezda. Zvedilo se je, da na Dunaji, kjer je bilo v primeri naj več šol, izmed 19.314 za šole ugodnih otrok jih je le 4665 v očitne šole hodilo, 8017 jih je bilo, ktere ni nihče v veri ali sicer v čem drugem podučeval. Na deželi jih je pa izmed 133.419 v šolo hodilo le 23.292; vsi drugi ostali so brez šolskega poduka.

Še slabše je bilo po drugih deželah. Po glavnih mestih sicer ni primanjkovalo ne šol, ne učenikov. V Terstu bilo je 17 nemških šol in po njih 514 učencev. Kako pa so bili plačani, se iz okolisčin tedanjega časa lahko posname. Od Ljubljane toži grof Emanuel iz Torres, da je tam več podučevavcev (instruktorjev), kakor jih je bilo svoje dni v Atenah in Rimu; vradne naznanila pa so povedale, da duhovščina po deželi branje imenuje reč za prosto ljudstvo škodljivo. *)

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Po tem ovinku tedaj zopet k reči.

Nauk od stavkov zdi se mi tako važen, da naj učitelj nikar

*) Jabacin, kapitulár dekan v Novem mestu (ad Nro. 1203 l. 1773.)